

Педагогическо списание на
Великотърновския университет
„Св. св. Кирил и Методий“

ПЕДАГОГИЧЕСКИ
АЛМАНАХ

Брой 1, 2020

ЧУЖДОЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ

FOREIGN LANGUAGE TEACHING

ЕФЕКТИВНИ СТРАТЕГИИ И ТЕХНИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА УМЕНИЕТО ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ПИСМЕН ТЕКСТ НА ЧУЖД ЕЗИК В ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП

Нина Люцова*

IMPLEMENTING EFFECTIVE STRATEGIES AND TECHNIQUES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE WRITING IN SECONDARY SCHOOL

Nina Lyutsova

Abstract: *The purpose of the following study is to review the literature on the topic and to present a pedagogical experience of integrating effective techniques for developing writing skills in English as a foreign language. The experiment was carried out with 24 eight grade students (experimental group) of the Maths and Science High school “Academician Ivan Gyuzelev” – Gabrovo provided with an intensive learning curriculum for English as a foreign language. The techniques which are applied in the experiment focus on the development of language knowledge (product writing) and teaching students to create written texts by drafting, reviewing, editing and redrafting (process writing). In addition to these, the analysis of the characteristics of an email text type (genre writing) was also used to evaluate the students’ comprehension. The review of literary sources and the presented pedagogical experiment are a part of a didactically experimental model for developing foreign language writing skills.*

Key words: *teaching foreign language writing; product writing; process writing; effective teaching techniques.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Писането на текст на чужд език по предварително зададен план на теми от изучавания материал е един от очакваните резултати, планирани в актуалната учебна документация (Наредба № 5 2015¹, Учебна програма 2017²). Джереми Хармър, специалист по методика на обучението по английски език като чужд, определя това умение като „жизнено“ важно – толкова важно, колкото и умението за създаване на писмен текст на роден език (Harmer 2004: 3). Не случайно в научната литература са описани редица стратегии и техники, насочени към развитие на умението на ученика да общува и разсъждава по различни теми посредством създадения от него писмен текст на чужд език.

Целта на настоящото изложение е да се направи преглед на литературните източници по темата и да се представи педагогически опит, в който са интегрирани ефективни техники за развитие на умението за създаване на писмен текст на чужд език.

*Нина Люцова – докторант, катедра „Начална училищна педагогика“, Педагогически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, България, e-mail: ninainbulgaria@yahoo.com

Описаните в литературата **стратегии** за развитие на уменията за създаване на писмен текст на чужд език могат да бъдат класифицирани в зависимост от акцента в работата на учителя (*номерацията е направена за целите на настоящото изложение*):

– *Стратегия № 1: за писане с внимание върху граматичната, синтактичната и лексикална правилност на окончателния продукт – текст (product writing);*

– *Стратегия № 2: за писане с внимание върху етапите, през които преминава ученикът в процеса на създаване на писмен текст (process writing);*

– *Стратегия № 3: за писане с внимание върху жанровите особености на текста (genre writing).*

Основание за насочване на усилията на учителя към разширяване на знанията на учениците по лексика, граматика, синтаксис и организация на текста е изразено от Вирджиния Скот. Според нея недостатъчното ниво на владеене на чуждия език може да възпрепятства ученика при писменото изразяване на идеите му. Като подходящи дейности за реализирането на тази цел авторката определя: от контролирано до самостоятелно писане (controlled – to – free writing); самостоятелно писане (free writing); писането на параграфи (pattern-paragraph writing); писането с внимание към граматиката и синтаксиса (grammar-syntax – organization writing) и комуникативното писане (communicative writing) (Scott 1996: 146–147).

Представените от Скот дейности са определени от Баджър и Уайт като етапи, през които преминава ученикът при прилагане на стратегията за писане с внимание към създадения текст – продукт (product writing) (*Стратегия № 1*). Те описват четири етапа, чрез които се осъществява създаването на писмен текст: запознаване с модела на текста, контролирано писане, ръководено писане и свободно писане. Основните дейности, с които е ангажиран ученикът, са: копиране, имитиране и трансформиране на предложени от учителя текстове (Badger, White 2000: 153–160). Нунан обаче обръща внимание на факта, че при такава организация на обучението свободното представяне на идеи остава на заден план, защото вниманието на ученика е изцяло фокусирано върху изпълнението на конкретна (граматична или синтактична) задача и правилността на използвания език в създадения писмен текст – продукт (Nunan 1996: 86–88).

По отношение на стратегията за писане (*Стратегия № 2*) с насочване на вниманието към процеса на създаване на писмен текст (process writing) Нунан и Хармър подчертават, че е важно обучението да се ориентира към развитието на лингвистичните умения на ученика. Правилността на използвания език в текста (граматика и синтаксис) не е от първостепенно значение (Nunan 1996; Harmer 2001). Съставянето на план, разработването и редактирането на чернови варианти, а след това – написването на белова на текста, доближава пишещия до същинското създаване на писмен текст (Harmer 2001: 257–261). Включването на мозъчна атака (brainstorming), дискусия (между учител – ученик или между учениците), работа по групи създават у ученика положителна нагласа за писане на чужд език (Nunan 1996: 88).

Различен акцент в обучението по писане поставят Хармър, Баджър и Уайт – те предлагат стратегията за писане с внимание към жанровите особености на текста (*Стратегия № 3*) (Harmer 2001; Badger, White 2000). Тези автори смятат, че представянето, анализирането и копирането на модели на текстове от различни жанрове може да помогне за формирането на умение за създаване на писмени текстове. Според Баджър и Уайт такъв акцент в обучението е подходящ при писане на официални писма, статии и рецепти (Badger, White 2000: 153–160).

МЕТОДОЛОГИЯ

Някои от техниките, свързани с представените стратегии за развитие на уменията за създаване на писмен текст, са апробирани в българска образователна среда по време на педагогически експеримент и са в основата на експериментален дидактически модел за развитие на уменията за писане. Апробирането е реализирано в рамките на два учебни часа с 24 ученици (експериментална група) от Природоматематическа гимназия „Академик Иван Гюзелев“ – Габрово през март 2018 г. Учениците са от 8 клас, с интензивно изучаване на английски език, обучението им се извършва чрез учебния комплекс „Focus for Bulgaria“ за равнище на езиково владеене A2 (Focus for Bulgaria A2³, 2017).

Техниките, които се прилагат през първия час, са насочени към осмислянето на жанровите характеристики на текста – електронно писмо (*Стратегия № 3*), развитието на знания по езика –

лексикални, граматически и синтактически (*Стратегия № 1*) и уменията на учениците да създават писмени текстове чрез съставянето на план, разработване и редактиране на чернови варианти (*Стратегия № 2*).

Използваните през втория учебен час техники развиват езиковите знания на учениците и ги насърчават да пишат с внимание към процеса на създаване на писмен текст (*Стратегия № 3*).

Апробирането на представените стратегии и техники е мотивирано чрез поставяне на задача за написване на електронно писмо на английски език до съучениците от класа, с което да ги поканят на парти за края на учебния срок. Изисква се в писмото да бъде включена информация за време, място, тема, музика, храна, украса, дейности и отговорници. Дава се следната инструкция на английски език:

„Imagine you are responsible for organizing an end-of-term party at your school. Make some decisions about location food, drink, music, decoration, theme etc. Write an email to the class to explain your ideas. As a class decide whose party ideas are the best”. Задачата е от учебния комплекс, по който се води обучението (Focus for Bulgaria A2⁴ 2017: 54).

Първи учебен час

1. Работа с текст. Поставя се задача писмо от електронна поща (поместено в учебника) да бъде попълнено с правилните форми за бъдеще време на глаголите, предложени в скоби: „Complete the email with the correct future form of the verbs in the brackets“.

За да изпълнят задачата, учениците трябва да приложат на практика знанията си за употребата на четири глаголни времена, използвани за изразяване на бъдещи действия: *Future Simple, Be going to, Present Simple, Present Continuous*. Проверката на изпълнението на задачата се извършва, като посочени от учителя ученици четат текста пред съучениците си и обясняват защо са избрали съответното глаголно време. Следва задаване и отговаряне на въпроси, които проверяват разбирането на текста на електронното писмо и упражняват употребата на въпросителни и съобщителни изречения в бъдеще време:

“Why is Tony having a party?”

“Where and when is he having it?”

“How is Amy going to help him?”

2. Учениците чрез дискусия представят своите идеи за организиране на парти, като за целта използват предложени от учителя ключови думи и фрази.

Инструкцията е: “What makes a good party? In pairs, number these ideas in order of importance: decoration, food and drink, furniture, lightning, music, people, theme.”

Ключовите думи са написани на дъската. Задачата на учениците е да ги подредят по важност (като работят по двама) и след това устно да представят и аргументират направения избор.

3. Като следват инструкциите от учебника, в рамките на 10 минути, учениците по двойки развиват писмено идеите си за парти под формата на бележки. Учителят проследява процеса (минава покрай всяка двойка, като помага, където е необходимо) и посочва ученици, които да представят своя план пред класа.

“In pairs follow the instructions to write a plan for an end-of-term party. Make some decisions about location decoration, food and drink, furniture, lightning, music, people and theme. Write down your ideas.”

4. След проверката на изпълнението на предходната задача учениците отговарят устно на поставените от учителя въпроси, които насочват към избора на граматически структури и особеностите на формата на електронно писмо. После самостоятелно пишат първа чернова на електронните си писма. Задачата изисква приложение на знанията за употребата на глаголни времена, които се използват за изразяване на бъдещи действия.

“What do you have to write?”

“Who is it to?”

“What verbs tenses should you use?”

“What’s it about?”

“Write a draft of the email?”

5. Учениците разменят черновите си, за да могат да прочетат идеите на съучениците си. Вниманието им отново се насочва към граматическите структури чрез поставяне на задача за откриване на неправилни граматически конструкции в написаното от партньора им в двойката.

“Exchange your emails and read the email of your classmate. What do you think? Are there any mistakes?”

6. Учениците коригират текстовете след посочените от съучениците им грешки.

7. Учениците пишат последна чернова на електронното писмо за домашна работа.

“Rewrite the email. When you finish your piece of writing, check it for the following:

Have you used the correct tenses? Have you made it interesting? Have you checked you spelling and punctuation?”

През първия учебен час учениците работят както самостоятелно, така и по групи и всеки един от тях е ангажиран активно в създадената комуникативна ситуация.

Втори учебен час

1. Учителят разпределя учениците в четири групи. Задачата на всяка една от тях е да определи чрез гласуване с вдигане на ръка най-доброто предложение за организация на парти, дадено от членовете на тяхната група, и да го представи пред класа.

“Work in groups of six and choose the most interesting party ideas. As a class decide whose party ideas are the best”.

2. След представянето на четирите текста, учителят анализира силните и слабите страни в писмените работи на учениците пред класа.

3. Учениците представят окончателен вариант – белова – на електронните си писма на учителя за проверка.

Използваните през втория учебен час дейности дават възможност на учителя да постави учениците в ситуация, близка до реалността. Сравнението и анализирането на вида, структурата и съдържанието на създадените от тях писмени текстове развива езиковите им знания и ги насърчава към писане, при което вниманието е насочено към процеса на създаване на писмен текст.

За да бъде проверена ефективността на приложените стратегии и техники, същата задача се поставя на 26 ученици (контролна група) от друг клас, но изпълнението ѝ се реализира в рамките на един учебен час. Приложени са стратегии и техники, използвани в първия час в експерименталната група, с изключение на размяната на чернови между учениците и представянето на писмените текстове пред класа (пет и шести етап от първия час). Стратегиите и техниките от втория учебен час в експерименталната група, не се прилагат в контролната група.

Оценяването на писмените текстове на учениците и от двата класа (експериментална и контролна група) е извършено по четири, предварително зададени, критерия: приемливост, уместност, ефективност и икономичност. Тези критерии са известни като: „критерии за прагматическа оценка на текста“: (Добрева, Савова 2000: 100–106). Подходящи са за оценка на поставената задача, тъй като са свързани с комуникативния характер на обучението по английски език като чужд.

Използвана е двустепенна скала за оценяване: писмените текстове могат/не могат да отговорят на поставения критерий.

Приемливостта е определяна в литературата като: „фундаментално в прагматически аспект качество на текста“ (Добрева, Савова 2000: 101). Като най-важно условие за приемливостта на текста при оценяването се приема неговата разбираемост и по-точно: степента на проявление на признаците граматичност (построеност на текста при спазване на определени правила с надизреченски характер) и информативност (съдържание на текста) (Добрева, Савова 2000: 102).

Проверката на писмените работи на учениците по отношение на тяхната приемливост показва, че 79% (експериментална група) и 69% (контролна група) от тях могат да създадат граматически организирани и съдържателно наситени текстове, които са подходящи за осъществяване на успешна комуникация.

Чрез критерия „уместност“ се оценява доколко текстът е подходящ за определена комуникативна ситуация (Добрева, Савова 2000: 101). Направеният анализ показва, че 83% (експериментална група) и 76% (контролна група) от учениците са създали текстове, които се характеризират с лексикални елементи, текстуиращи механизми и жанрова форма, подходящи за осъществяване на поставената комуникативна задача.

Критерият „ефективност“ отчита дали текстът като съдържание, оформеност и композиция е най-подходящ за постигането на определена комуникативна цел (Добрева, Савова 2000: 103). Про-

центът на учениците, които са се справили с този критерий е – 83% (експериментална група) и 76% (контролна група).

Критерият „икономичност“ характеризира „начина за постигане на максимален резултат с минимални усилия“ (Добрева, Савова 2000: 104). 82% (експериментална група) и 69% (контролна група) от учениците са успели да създадат текст, който в рамките на нужния обем пълноценно развива темата.

РЕЗУЛТАТИ

При провеждането на двата учебни часа (с експерименталната група) направи впечатление желанието, с което учениците изпълняваха всяка една от стъпките на поставената им задача.

Представянето на модела на електронно писмо със задача по него провокира интереса към формата, съдържанието и езиковата правилност на текста.

Втората стъпка от апробирането на стратегии и техники за развитие на уменията за създаване на писмен текст – обсъждането на ученическите идеи за организиране на парти – подтикна всеки един участник към активност в дискусиата на чужд език. Това може да бъде обяснено с актуалността на темата за тяхната възраст. Според Хармър правилно избраната тема мотивира учениците активно да участват в часовете за развитие на уменията за създаване на писмен текст (Harmer 2003). Обсъждането на идеите е ефективна техника за обогатяване на речника и активизиране на лексиката.

Представянето на черновите на връстниците постави учениците в условията на реална комуникативна ситуация. Те създаваха текстове, чрез които да общуват, а не просто текст, който ще бъде прочетен единствено от учителя. От друга страна, задачата за откриване на неправилни граматически конструкции в написаните от съучениците чернови при работата им по двойки допринесе за осъзнаване на факта, че граматическата правилност на текста е „необходимо условие за комуникация посредством писмеността... че само точният правопис позволява на четящия да декодира написаното и да възприеме посланието му“ (Кънева 2012: 8).

Окончателното представяне на черновите пред целия клас и търсенето на най-оригиналната и интересна идея беше допълнителен стимул за пълноценната им работа.

ДИСКУСИЯ

Използването на комплекс от стратегии и техники, както и на разнообразни учебни дейности, е важно за развитието на уменията за създаване на писмен текст. В проведенния експеримент са изпробвани някои от идеите, описани в прегледа на литературата.

Представянето и обследването на модел на писмен текст – електронно писмо – е техника, описана от Джереми Хармър, свързана със *Стратегия № 3*: за писане с внимание върху жанровите особености на текста (genre writing) (Harmer 2001).

Включването на граматични задачи в обучението по писане се препоръчва от Дейвид Нунан и се отнася към *Стратегия № 1*: за писане с внимание върху граматичната, синтактичната и лексикална правилност на окончателния продукт – текст (Nunan 1996).

Беседата, писането на планове и чернови чрез редактиране с участието на учителя и съучениците са техники, които се отнасят към *Стратегия № 2*: за писане с внимание върху етапите, през които преминава ученикът в процеса на създаване на писмен текст (Nunan 1996).

Този комплекс от стратегии, техники и учебни дейности е ефективен както по отношение на развитието на уменията за създаване на писмен текст на английски като чужд език, така и по отношение на развитието на общите умения за учене. Както отбелязва П. Кънева, стратегиите на учене като „предвиждане, подреждане в определена последователност, групиране, класифициране, запаметяване, откриване на съответствия, обследване, формулиране на хипотези и проверяването им, решаването на проблемни задачи и други са ефективни и приложими във всички предметни области“ (Кънева 2019: 51).

Като недостатък на този начин на организация на обучението за създаване на писмен текст следва да бъде посочена необходимостта учителят да отделя повече време за реализирането на всеки един от етапите на описания модел.

Направеният преглед на литературните източници по темата и представеният педагогически опит, в който са интегрирани ефективни техники за развитие на уменията за създаване на писмен текст на чужд език, са част от дидактически експериментален модел за развитие на уменията за писмено създаване на текст при интензивно изучаване на английски като първи чужд език в първи

гимназиален етап. Резултатите от експеримента и ефектите на модела тепърва ще се анализират и обобщават.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Наредба № 5 2015:** Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка. *ДВ*, бр. 95 от 08.12.2015 г.

² **Учебна програма 2017:** Учебна програма по английски език за осми клас.

³ **Focus for Bulgaria A2 2017:** Варна Pearson Longman.

⁴ **Focus for Bulgaria A2 2017:** Варна Pearson Longman, 54.

ЛИТЕРАТУРА

1. Добрева, Е., И. Савова (2000). *Текстолингвистика*. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“. // **Dobreva, E., I. Savova (2000).** *Tekstolingvistika*. Shumen: UI „Konstantin Preslavski“.

2. Кънева, П. (2012). *Англиският правопис в начална училищна възраст*.: Пловдив: Астарта. // **Kaneva, P. (2012).** *Angliiskiat pravopis v nachalna uchilishtna vuzrast*. Plovoiv: Astarta.

3. Кънева, П. (2019). Междупредметните връзки в ранното обучение по английски език като чужд. *Педагогически алманах*, XXVII, 1, 49–53. // **Kaneva, P. (2019).** *Mezdupredmetnite vrazki v rannoto obuchenie po angliyski ezik kato chuzd*. *Pedagogicheski almanah*, XXVII, 1, 49–53.

4. Наредба № 5 2015: Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка. *ДВ*, бр. 95 от 08.12.2015 г. // **Naredba № 5 2015:** Naredba № 5 za obshtoobrazovatelната podgotovka. *DV*, br. 95 ot 08.12.2015 g.

5. Badger, R., G. White (2000). A process genre approach to teaching writing. *ELT Journal*, 54 (2), 153–160.

6. Harmer, J. (2001). *The Practice of English Language Teaching*. Edinburgh: Pearson Education Ltd.

7. Harmer, J. (2004). *How to teach Writing*. Pearson Longman.

8. Nunan, D. (1996). *A Language Teaching Methodology*. London: Longman.

9. Scott, V. M. (1996). *Rethinking Foreign Language Writing*. Massachusetts: Heinle and Heinle.